

RECENZIJOS

MOKSLO LOGIKA IR JOS VIETA FILOSOFIJOJE

Negausią lietuvišką filosofinę literatūrą papildė B. Palubinsko knyga „Mokslo logikos klausimai“. Kaip nurodoma knygoje, ji pirmiausia skiriama besiruošiantiems laikyti filosofijos kandidatinio minimumo egzaminą. Tačiau jos skaitytojų ratas, aišku, žymiai platesnis. Todėl knyga, išleista nedideliu tiražu (600 egz.), jau seniai išnyko iš knygynų.

Mokslo logika pastaruoju metu yra viena iš sparčiausiai besivystančių filosofijos disciplinų. Dėmesys jai yra, be abejo, sąlygotas mokslo bei technikos revoliucijos ir augančio mokslo socialinio vaidmens. Loginė ir metodologinė mokslo žinių funkcionavimo bei vystymosi analizė yra reikšmingas mokslo raidos veiksnys. Susidomėjimą mokslo logika skatina ir galimybė panaudoti jos problemų sprendimui naujus metodus (pvz., formalizaciją), įgalinančius tiksliau formuluoti pačias problemas ir geriau suvokti gautų rezultatų vertę.

Pagrįstai nurodęs, kad „įvairių mokslo metodologijos ir logikos problemų tyrimai dabartinėje filosofijoje turi atskirų, izoliuotų, silpnai tarpusavyje susijusių, nors dažnai ir labai svarbių, fragmentų pobūdį“¹, knygos autorius imasi sudėtingo uždavinio — pateikti mokslo logikos „sistemiškumo metmenis“. To sistemiškumo pagrindas, pasak autoriaus, turi būti empirinio ir teorinio pažinimo santykio analizė.

Recenzuojamos knygos struktūra labai aiški. Autorius, nagrinėdamas visus klausimus, iš tikro visada ar beveik visada remiasi empirinio ir teorinio pažinimo analize, kuri yra detali ir sisteminga. Siūlomi mokslo logikos problemų sprendimai palyginami su kitų tarybinių ir užsienio specialistų rezultatais. Mokslo logika neapribojama mokslo struktūros nagrinėjimu. Ryšium su tuo reikėtų specialiai atžymėti vertingą hipotezių kūrimo ir pagrindimo problemų analizę. Įtikinamai parodytas hipotezių ir teorijų vaidmuo empiriniame pažinime. Tą vaidmenį gerai nusako autoriaus žodžiai, kuriems galima tik priartėti:

„Nuo to laiko, kai egzistuoja civilizacija (o gal ir nuo dar anksčiau — E. N.), nuo antikinių laikų, pasaulis visada yra jau „aprašytas“. Miltais, fantastiniais aiškinimais ar dėsnių sistemomis — tai nesvarbu, bet aprašytas. Žinojimas neprasideda visiškai tuščioje vietoje iš nieko. Tas „aprašymas“ nuolatos koreguojamas, tikslinamas ir gilinamas. Ir tas kelias į pažangą veda per hipotezes, tikrinant jas, nustatant dėsnius, sukuriant vėl naujas hipotezes ir t. t.“²

Ieškant mokslo logikos sistemiškumo pagrindų, pateisinamas didelis dėmesys, kurį autorius skiria mokslo logikos ir kitų, daugiau ar mažiau jai artimų filosofijos šakų santykiui nusakyti bei paaikškinti. Bandymas nustatyti mokslo logikos vietą ir objektą gali

¹ B. Palubinskas, Mokslo logikos klausimai, Vilnius, 1974, p. 8.

² Ten pat, p. 160.

būti tik sveikintinas. Tačiau, turint galvoje ilgas ir beveik nesibaigiančias diskusijas dėl filosofijos (tame tarpe ir marksistines) objekto- ir struktūros, taip pat skirtingas pačios mokslo logikos objekto, metodo ir struktūros sampratas, turėtų būti aišku, kad toks bandymas beveik neišvengiamai turi susidurti su įvairaus pobūdžio problemomis. Šiaip ar taip, matyt, sunku tikėtis, kad recenzento ir knygos autoriaus požiūriai visais intensyviai diskutuojamais jaunos mokslo šakos bei jos santykio su kitomis filosofinėmis disciplinomis klausimais galėtų sutapti. Nepretenduodami į didesnę sistemingumą, toliau kaip tik ir bandysime aptarti problematiškus, recenzento akimis žiūrint, klausimus, liečiančius pirmiausia mokslo logikos vietą filosofijoje. Tai, deja, bus daroma konkrečių mokslo logikos rezultatų nagrinėjimo sąskaita. Kadangi recenzijos apimtis negali prilygti knygos apimčiai, recenzentas sąmoningai apsiriboja bendriausių ir, kaip jis tikisi, plačiajam skaitytojų ratui įdomiausių problemų sprendimų analize.

Autorius skirsto dialektinį materializmą į keturias pagrindines dalis, besiskiriančias, pasak jo, pagal objektą, problemas, pagrindines sąvokas ir kategorijas:

1) Bendroji metodologija (dialektika), kurios uždavinys — „analizuoti ir sisteminti bendriausius metodologinius principus, kylančius iš ontologijos ir gnoseologijos“;

2) Dialektinio materializmo ontologinės problemos, apimančios „bendriausius objektivišius gamtos ir visuomenės dėsningumus“;

3) Gnoseologija, kuri „nagrinėja visą pažinimo procesą bendrai paėmus“;

4) Mokslo logika, „kurios objektą sudaro mokslo naudojami metodai ir pažinimo formos“.³

Pirmiausia kelia abejonių „dialektinio materializmo ontologinės problemos“. Ar tokios problemos iš viso egzistuoja? Autorius sutinka su tuo, kad ontologijos priešininkų argumentai rimti, bet tvirtina, jog jie yra vienašališki. Atmetęs aprioristinę ontologijos aiškinimą ir filosofijos kaip mokslų mokslo supratimą, autorius argumentuoja taip: atsakius šio termino, gnoseologinės kategorijos dažnai ontologizuojamos, o ontologinės — gnoseologizuojamos; konkrečiai, ontologijos terminas „padeda išvengti vienašališkos filosofijos objekto gnoseologizacijos“⁴. Vargu ar tokių argumentų pakanka ontologijos moksliniam statusui pagrįsti. Cituotai frazei galima priešpatastyti kitą: „Ontologijos išskyrimas į atskirą marksistinę filosofijos dalį veda į vienašališką filosofijos ontologizaciją“. Tokio pavojaus realumą nesunku parodyti, remiantis paties autoriaus teiginių analize. Antai p. 18 teigiama, kad dialektinio materializmo pagrindiniai dėsniai „pirmiausia buvo suformuluoti kaip tikrovės, t. y. ontologiniai dėsniai ir tik po to buvo išplėsti į pažinimo sferą“; „dialektinio materializmo ontologijos reikšmė yra ta, kad: 1) jis sukuria vieningą materialistinę pasaulėžiūrą kaip mokslinių pažiūrų sistemą apie pasaulį; 2) dialektinio materializmo dėsniai ir teorijos tampa bendriausiais metodologiniais principais specialiesiems mokslams“. Nors p. 16—17 buvo pripažinta, kad tie dėsniai formuluojami kategorijomis ir sąvokomis, išreiškiančiomis „žmogaus praktinį ir pažintinį santykį su tikrove“, dabar jau manoma, kad vienos ontologijos pakanka sukurti „vieningai materialistinei pasaulėžiūrai“, o ontologiniai dėsniai nejučiomis sutapatinami su dialektinio materializmo dėsniais. Kita vertus, termino „ontologija“ vartojimas dar neapsaugo, autorius žodžiais tarant, nuo gnoseologinių kategorijų ontologizacijos ir atvirkščiai: autorius knygoje neskiria tikrovės dėsnių, kaip tam tikrų reiškiųjų santykių, nuo mokslo dėsnų, kaip teiginių, išreiškiančių (daugiau ar mažiau adekvačiai) tuos santykius. Šiaip ar taip, autorius neužima jokios pozicijos klausimu, ar iš tikro vienas reikšmingiausių marksizmo nuopelnų yra tas, kad jis duoda pagrindą įveikti tradicinį atotrūkį tarp ontologijos ir gnoseologijos ir kad neįmanoma suprasti dialektikos be gnoseologijos. Jei negali būti

³ Ten pat, p. 14.

⁴ Ten pat, p. 17.

grynai ontologinių požymių, aprašančių realų pasaulį nepriklausomai nuo jo pažinimo proceso (o tokie požymiai kaip tik ir gaunami, ontologizuojant vieno ar kito mokslo konceptualinį aparatą), tai, matyt, negali būti ir mokslinės ontologijos.

Ontologijos atskyrimas nuo gnoseologijos verčia, sekant ta pačia logika, išskirti iš dialektinio materializmo ir bendrąją metodologiją. Čia jau, matyt, pažeidžiamas žinomas Okamo principas. Juk dialektinis materializmas ir yra bendroji metodologija. Be to, net ir priėmus autoriaus siūlomą filosofijos dalių klasifikacijos pagrindą (objekto, problemų, sąvokų bei kategorijų skirtumą), neaišku, kuo susisteminti bendriausi principai, kylantys iš ontologijos ir gnoseologijos, skiriasi nuo ontologijos ir gnoseologijos.

Aptarkime dabar autoriaus siūlomą gnoseologijos ir mokslo logikos atribojimą. Gnoseologija „nagrinėja bendriausius, istoriškai visuomenėje išsivysčiusio, žmogiško tikrovės atspindžio dėsningumus, jutiminio pažinimo ir abstraktaus mąstymo galimybes bei jų santykį, tiesos problemą, jos kriterijus ir pažinimo ryšį su praktine veikla“.⁵

Tuo tarpu mokslo logika „nagrinėja mokslo loginę struktūrą, jo vystymosi etapus ir dėsningumus, empirinio ir teorinio pažinimo santykį, mokslo logines formas ir metodus“⁶. Čia autorius konstatuoja, kokios problemos dabartiniu metu faktiškai nagrinėjamos gnoseologijoje ir mokslo logikoje. Jis pabrėžia, kad mokslo logikos metodologinis pagrindas yra gnoseologija. Tačiau lieka neaišku, kokią reikšmę gnoseologijai turi mokslo logika. Vargu ar tam vaidmeniui nusakyti pakanka nurodymo, jog gnoseologijos objektas — „žmonijos pažinimas aplamai“, o mokslo logikos — mokslinio „pažinimo formos ir metodai“⁷. Atrodo, kad mokslo logikai belieka remtis žinomais ir nuo jos nepriklausomais gnoseologijos principais. Tiesa, autorius nurodo, kad mokslo logika gnoseologijos principus ir kategorijas konkretizuoja ir praturtina naujais duomenimis⁸. Tačiau kas yra ta „konkretizacija“? Ar tuo norima pasakyti, kad visas naujas pažinimo raidos keliamas problemas galima išspręsti, sumaniai taikant jau žinomus principus? Priešingai, daugelis tradicinių gnoseologijos problemų įgauna naują pobūdį tiek dėl pažinimo raidos, tiek dėl mokslo logikos tyrinėjimų. Jeigu mokslo logikos tyrinėjimai ir jų rezultatai ignoruojami, tos gnoseologinės problemos negali būti moksliskai sprendžiamos. Pvz., tiesos problema, kurią autorius mini kaip gnoseologinę, vargu ar dabar gali būti sprendžiama (aišku, patogiausia ją laikyti seniai ir galutinai išspręsta, bet, atrodo, autorius to nedaro) nepriklausomai nuo mokslo žinių struktūros, jų patvirtinimo būdų, formalių sistemų interpretacijos, semantinio tiesos apibrėžimo, naujų ir senų mokslo teorijų atitikimo principo ir t. t. analizės. Kita vertus, antrą centrinių, pasak autoriaus, gnoseologijos klausimą — jutiminio pažinimo ir abstraktaus mąstymo santykio problemą — nemaža tyrinėtojų tiesiog performuluoja kaip mokslo logikos klausimą, būtent empirinių ir teorinių žinių santykio klausimą. Autorius yra atsargesnis: „Iš klausimo apie jutiminių duomenų ir abstrakčiojo mąstymo santykį svario centras perkeliamas į klausimą, koks yra empirinių žinių ir teorijų santykis. Tai, žinoma, nereiškia, kad filosofijoje išnyksta pirmasis klausimas. Tačiau jis nukeliamas į antrą vietą.“⁹ Būdinga, kad vietoje jutiminio pažinimo čia kalbama apie jutiminius duomenis. Vargu, ar jutiminiai duomenys jau yra žinios. Autorius kalba apie empirines žinias ir sako, kad „empirinės žinios tai nėra betarpiški jutimų duomenys“.¹⁰ Tarus, kad empirinių ir teorinių žinių santykio klausimas bei jutiminių duomenų ir abstraktaus mąstymo santykio klausimas yra nepriklausomi, neaišku, kodėl, atsiradus pirmajam, antrasis tampa mažiau reikšmingu.

Sekantis klausimas, kuris kyla, bandant nustatyti mokslo logikos vietą, yra mokslo

⁵ Ten pat, p. 24.

⁶ Ten pat, p. 42.

⁷ Ten pat, p. 40.

⁸ Žr. ten pat, p. 25.

⁹ Ten pat, p. 29.

¹⁰ Ten pat, p. 6.

logikos ir mokslo metodologijos santykis. Tas klausimas nekiltų, jei autorius vartotų, kaip įprasta, mokslo logikos ir metodologijos terminą. Tiesa, autorius, remdamasis tuo, kad mokslo logika nagrinėja mokslo metodus, sako, jog mokslo logika ir yra mokslo metodologija. Tačiau tokiu atveju nelabai aišku, kam reikalingi du atskiri terminai tai pačiai disciplinai pavadinti. Sunkumų čia kyla dėl termino „metodologija“ nevienareikšmiškumo. Metodologija gali būti suprantama kaip teorija, nagrinėjanti mokslo metodus, arba kaip mokslo metodų visuma. Autorius nepakankamai skiria tas dvi reikšmes, todėl atsiranda tam tikrų neaiškumų. Be mokslo logikos, kaip mokslo metodologijos, minima „mokslo logikos metodologija“.¹¹ Be to, rizikingas, atrodo, ir pats teiginys, kad „mokslo logikos uždavinys — sukurti metodų sistemą“¹². Mokslo metodai atsiranda kartu su mokslu, bet ne su mokslo logika, nors tai ir nereiškia, kad pastaroji negali įnešti savo indėlio į jų vystymą. Gal būt, autorius turėjo galvoje tik sistemas, o ne pačių metodų kūrimą, bet tokio paaiškinimo knygoje pasigendama. Autorius skiria bendrąją, specialiąją ir loginę metodologiją, bet iki galo nepaaiškina, ar mokslo logika apima visą specialiąją ir loginę metodologiją, ar ne.

Dar vienas klausimas: mokslo logikos ir metateorijos santykis. Gal būt, ir šio klausimo aiškinimas nėra būtinas nedidelėje studijoje, tuo labiau, kad metateorijos terminas, kuriuo mėgo pasipuikuoti kai kurie „metateoretikai“, pastaruoju metu lyg ir rečiau sutinkamas. Jo turinys palyginti aiškus, kai kalbama apie metamatematiką, nes pastaroji iš tikro egzistuoja. Tačiau bendros metateorijos, kuri patenkintų bent jau elementarius reikalavimus, keliamus paprastai teorijai, nėra. Todėl ir jos turinys nėra apibrėžtas. Antai p. 51 sakoma, kad metateorija turi būti „vieninga mokslo logikos sistema“, o p. 52 jau tikimasi sukurti „loginę teoriją, kad vieningoje sistemoje būtų apibendrinta, klasifikuota ir susisteminta materialistinės teorijos apie tikrovę, gnoseologijos, logikos ir specialiųjų mokslų pažintinės patirties rezultatai, priemonės ir metodai“. Tame pačiame puslapyje nurodoma, kad metateorija turėtų būti formalizuota ir kad ji, be kita ko, turi spręsti apie mokslo logikos sistemos pilnumą. Tai būtų teisinga, kalbant apie metamatematiką. Bet kadangi pilnumas yra aksiomų sistemos savybė, reiktų tarti, jog mokslo logika (visa, o ne atskiri jos fragmentai, tokie kaip, pvz., indukcinė logika) gali būti aksiomizuota. Abejotina. Be to, jei metateorija suprantama kaip „vieninga mokslo logikos sistema“, tai teorija, nagrinėjanti mokslo logikos pilnumą, turėtų vadintis ne metateorija, o metametateorija.

Keletas pastabų dėl loginio pozityvizmo. Jo ir jam artimų kai kurių kitų koncepcijų aptarimas knygoje pilnai pateisinamas ir naudingas, nes „labiausiai paplitusi XX a. filosofinė koncepcija, kuriai mokslas tapo tyrimo objektu (vieninteliu — E. N.), yra loginis pozityvizmas“¹³. Iš esmės pritariant loginio pozityvizmo vertinimui, kartu tenka pažymėti, kad būtų tikslinga skirti loginį pozityvizmą, kurio pagrindiniai principai buvo suformuluoti Vienos būrelyje, nuo ankstyvųjų B. Raselo ir L. Vitgenšteino pažiūrų, paprastai vadinamų loginiu atomizmu. Jeigu pastarajam mokslo kalbos loginė analizė buvo ontologinių problemų sprendimo priemonė, tai loginis pozityvizmas tokių ontologinių ambicijų neturėjo. Pats terminas „atomarinis faktas“, kurį dažnai vartoja recenzuojamos knygos autorius, yra veikiau loginio atomizmo, negu loginio pozityvizmo terminas. Vartojant šį terminą greta „protokolinių sakinių“ termino ir aiškinant, kad atomariniai faktai yra tam tikros individo psichinės būsenos¹⁴, susidaro įspūdis, kad protokoliniai sakiniai gali būti interpretuojami tik fenomenalistiškai, tuo tarpu kai loginiame pozityvizme fenomenalistinę analizę gana greit pakeitė fizikalistinė analizė.

Kiek keistokai atrodo teiginys, kad „K. Poperio falsifikacinė verifikacija pripažįsta

¹¹ Ten pat, p. 47.

¹² Ten pat.

¹³ Ten pat, p. 29.

¹⁴ Žr. ten pat, p. 31.

teoriją teisinga, jeigu nėra jai prieštaraujančių faktų“¹⁵. Kodėl falsifikacija yra vadinama falsifikacine verifikacija? (P. 32 randame net „falsifikuotą verifikaciją“.) Falsifikacija ir verifikacija yra aiškiai nesuderinami patikrinimo procedūros rezultatai arba netgi skirtingos procedūros, todėl konstrukcija „falsifikacinė verifikacija“ logikos požiūriu įtartina. Pažiūrėkime dabar, kaip autorius apibūdina falsifikaciją.

„Falsifikacija — tai nepakankamai pagrįstų hipotezių įteisinimo (bet ne įrodymo) metodus, iš kelių konkuruojančių produktyviausios atrankos būdas, metafizinių ir kitų spekuliatyviųjų, nepagrįstų teiginių ir hipotezių atmetimo kriterijus.

Falsifikacijos esmė yra tokia. Jeigu moksle kokią hipotezę sunku pagrįsti ir patvirtinti teigiamais faktais ir jeigu tokia hipotezė vis dėlto produktyvi ir reikalinga, tai primant ją moksle kaip pagrįstą, galima tenkintis tuo, kad jai nėra prieštaraujančių faktų.“¹⁶ Kas čia nepakankamai tikslu? Kalbant apie Poperį, reikėtų skirti du dalykus: mokslo demarkacijos kriterijų ir metodologinę taisyklę. Pirma, demarkacijos kriterijumi, kurio pagrindu skiriamas mokslo logikos ir metodologijos objektas — mokslo teiginių sistema, — laikoma ne galimybė mokslo teiginius verifikuoti ar patvirtinti, o galimybė juos falsifikuoti, paneigti. Antra, svarbiausia metodologine taisykle, kuria turi remtis kiekvienas tyrinėtojas, yra reikalavimas kritiškai vertinti turimas žinias ir griežtų bandymų keliu stengtis jas falsifikuoti.

Poperis mokslo tikslus supranta kitaip, negu dauguma loginių pozityvistų, pvz., R. Karnapas. Jei, pasak Karnapo, mokslo tikslas yra gerai patvirtintos teorijos, tai, Poperio nuomone, mokslas siekia drąsių ir rizikingų teorijų, žymiai praplečiančių ir pagilinančių mūsų žinias ir toli išėinančių už stebėjimo duomenų ribų. Kadangi teorijos yra rizikingos, jos gali būti greitai falsifikuojamos, t. y. greitai gali būti randami stebėjimo duomenys, nesuderinami su tomis teorijomis. Dar daugiau, kaip Poperis teigė „Tyrinėjimo logikoje“, kuo greičiau mūsų teorija bus falsifikuota, tuo geriau, nes tuo greičiau mes būsime priversti konstruoti jos vietoje naujas teorijas ir tuo greičiau vystysis mūsų žinios. Tuo tarpu teorijos patvirtinimas nepadaeda, pasak Poperio, vystyti mūsų žinių. Jis apskritai neigia, kad mūsų žinios yra induktyviai patvirtinamos. Todėl vargu ar galima tvirtinti, kad falsifikacija vartojama tuo atveju, „jeigu moksle kokią hipotezę sunku pagrįsti ir patvirtinti teigiamais faktais.“¹⁷

Tačiau grįžkime prie loginio pozityvizmo ir jo evoliucijos. Galima sutikti su autoriumi, kad loginis pozityvizmas, kaip filosofijos kryptis, šiuo metu neegzistuoja. Tačiau tvirtinimas, kad „dauguma loginio pozityvizmo atstovų įsijungė į bendresnę srovę — mokslo filosofiją“¹⁸, kelia abejonių. Mokslo filosofija yra filosofinė disciplina, nagrinėjanti, kartu su kitais, vadinamuosius filosofinius gamtotyros klausimus. Pagal savo statusą ji analogiška logikai ar metodologijai ir todėl nėra filosofinė srovė ar mokykla. Vyksta pasauliniai „logikos, metodologijos ir mokslo filosofijos“ kongresai, o ir pačiam recenzentui yra tekę dalyvauti visasąjunginio pobūdžio logikos, metodologijos ir mokslo filosofijos simpoziume. Tiesa, autorius sutinka, kad mokslo filosofija nėra vieninga filosofinė mokykla ir kad šis pavadinimas gali būti laikomas sąlygišku. Tačiau tuojau po to jis sako: „Mokslo filosofijoje dabar atsiskaido loginio atomizmo, konvencionalizmo, instrumentalizmo ir kitų kraštutinių subjektyvistinių idėjų“¹⁹. Toliau: „Mokslo filosofijoje priimamas tiesos objektyvumo principas“²⁰. Aišku, reikėtų tik džiaugtis, jei taip būtų, bet deja, taip nėra.

Loginis pozityvizmas neegzistuoja — tai tiesa. Tačiau loginis pozityvizmas, kaip jis

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Ten pat, p. 135—136.

¹⁷ Ten pat, p. 136.

¹⁸ Ten pat, p. 35.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Ten pat, p. 36.

buvo formuluojamas Vienos būrelio atstovų (verifikacijos ir redukcijos principai), turėtų būti laikomas tik vienu iš loginio empirizmo raidos etapų. Logikalame empirizme mokslas, suprantamo kaip teiginių sistema, analizės pagrindas yra vienaip ar kitaip apibrėžiamas demarkacijos kriterijus, įgalinantis atskirti mokslą nuo kitų intelektualinės veiklos rezultatų, o analizės tikslas — rasti griežtas ir nekintamas logines ir metodologines taisykles, kurių vienu pakaktų nusakyti, kaip mokslo teiginių sistema funkcionuoja ir vystosi.

Poperis, niekada nebuvęs Vienos būrelio nariu, vis tik yra loginio empirizmo atstovas. O jo (ir apakritai loginio empirizmo) vaidmuo mokslo filosofijoje ir šiandien yra didelis. Konvencionalistų, instrumentalistų, loginių pragmatistų ir t. t., dirbančių mokslo filosofijos srityje, nemaža. O ir naujų koncepcijų kūrėjai — užtenka paminėti T. Kūną — toli gražu ne visada yra tiesos objektyvumo principo šalininkai.

Gaila, kad recenzijos apimtis neleidžia aptarti visų tų įdomių problemų, kurias liečia autorius ir kurios yra labiau specifinės, negu čia nagrinėtos. Šiaip ar taip, knyga, kuri teikia pagrindą apmąstymams apie mokslą, filosofiją, jų struktūrą, raidą ir logiką, jau vien tuo yra vertinga. Be to, recenzentas nemano, kad jo apmąstymai nusipelnę didesnio dėmesio, negu knygos autoriaus. Visos pastabos šioje recenzijoje yra diskutinės. Reikia pabrėžti, kad B. Palubinsko knyga yra vienas pirmųjų bandymų tarybinėje literatūroje sistemingiau išdėstyti mokslo logikos klausimus ir kad ji, be abejojimo, bus naudinga visiems, besidomintiems mokslo logika ir jos vieta filosofijoje.

E. Nekrašas